"DE VURIGE AMBITIE DER VOORMALIGE BEDPLASSERS"
Een verhaal van O[1]

Jonckheere Lieven

Inleiding

een afscheidsbrief: twee redens om te stoppen

Naar goede psychoanalytische gewoonte beginnen we bij het einde, met een citaat uit een afscheidsbrief. Om redenen die later nog zullen duidelijk worden, noemen we de briefschrijver O. "Beste mijnheer Jonckeere ..." - dat begint, of dat eindigt, slecht, of goed: O schrijft de naam van zijn analyticus verkeerd, zonder h, wat hij achteraf opvallend klungelig heeft verbeterd op een voor de rest voorbeeldig opgestelde en uitgeprinte brief. Met die lapsus, en vooral met zijn ongelukkige poging om deze ongedaan te maken, zet O meteen de centrale meesterbetekenaar van zijn problemen in de verf: zijn ambitie of eer-zucht. Anderzijds valt dit ook te lezen als een eerste betekenaar van de negatieve overdracht in een voor de rest door een sterke positieve overdracht gekarakteriseerde analyse: misschien vindt O zijn analyticus uiteindelijk toch niet zo een 'heer'.

Waarom zegt O nu zijn analyse te willen stoppen, en dat na nauwelijks drie maand? We weerhouden twee redenen.

Eerst en vooral geeft O in deze brief toe dat hijzelf té grote therapeutische ambities koesterde. Een besef dat hij dankt aan een vriend die een week bij hem was komen logeren: "Vroeger was die vriend net zoals ik, hoewel in mindere mate, 'cyclotemisch' (sic). Nu is het een van de meest stabiele gasten die ik ken. We hebben enkele uren zitten praten, en toen is mijn frank beginnen vallen. Zijn komst heeft geen andere O van mij gemaakt, maar het was misschien wel de druppel die de emmer deed vullen." Men onthoude deze laatste, idiosynkratische draai die O aan de bekende uitdrukking geeft: de druppel die de emmer normaliter doet overlopen wordt bij hem de druppel die de emmer vult. In de laterale overdracht op, of de imaginaire identificatie met die vriend, "kan ik mij nu voor het eerst laten gaan. Ik ben gestopt met mijn studies en moet mij momenteel van niets iets aantrekken." Alle spanning, alle ambitie, alle eerzucht lijken geweken.

En zo komt O tot de tweede reden om zijn analyse te staken. Het echte, onbewuste of symbolische karakter van deze reden, in de overdrachtsrelatie op zijn analyticus, verraadt zich in de "Verneinung" waardoor deze ingeleid wordt: "De reden waarom ik stop met de analyse ligt niet bij U. Toch één punt van kritiek: ik vind dat U zo afstandelijk bent en daarom had ik het moeilijk om mij te laten gaan tijdens de consultaties." En in één en dezelfde adem voegt O er nog aan toe dat hij overgelopen is naar "een kinesitherapeute gespecialiseerd in relaxatie-oefeningen". Blijkbaar gaf die imaginaire identificatie met zijn vriend, door de daaraan inherente rivaliteit, nog geen voldoende houvast om zich te kunnen laten gaan, en dus weg te gaan van zijn analyticus als grote Ander.

---

[1] Studiedag 'Perversie en perverse trek", Kortrijk, 25 oktober 1995. Deze tekst vormt het eerste, klinische deel van een tweeluik. Een tweede deel, getiteld "Ambitie als reaktieformatie versus primaire ambitie", zal hetzelfde onderwerp meer theoretisch-structureel benaderen.

een vraag naar analyse: twee redenen om te beginnen

Met deze afscheidsbrief in het achterhoofd zullen we nu gericht herhalen wat in de preliminaire gesprekken met O uiteindelijk is gebeurd: een reconstructie van de ontwikkelingsgeschiedenis van het probleem dat zijn ambitie of eerzucht stelde, niet alleen voor hem, maar ook voor zijn analyse.

Verder dan deze preliminaire gesprekken is O trouwens niet geraakt in de drie maand dat hij twee maal per week in analyse kwam, of daartoe toch de ambitie had. Op bepaalde momenten verliepen deze wel zeer snel, té snel misschien, met abrupte oprispingen van onbewust materiaal en katharsis-achtige affectuitbarstingen. Wij menen te weten dat het een courante ervaring is dat dergelijke preliminaire gesprekken vaak even snel en abrupt afbreken.

Achteraf beschouwd had dat misschien kunnen voorkomen worden door O op een of andere, meer expliciete wijze te verbieden om zich zo te laten gaan. Dit is toch wat de grote dissidenten op het vlak van de therapeutische techniek van de psychoanalyse, Ferenczi en Reich op kop, elk om hun eigen redenen, zouden gedaan hebben. Reich, met zijn weerstandsanalyse, zou waarschijnlijk gewoon de vrije associatie stop gezet hebben - in zoverre O er ook op dat gebied toe neigde om zich te laten gaan - en hij zou ook het zich laten gaan op elk ander gebied opgezocht en als een weerstand geduid hebben. Ferenczi, met zijn actieve techniek, zou O ongetwijfeld verboden hebben om te gaan plassen voor de sessie - zoals hij inderdaad vaak deed - met als doel nog meer en dieper onbewust materiaal. Schrijver dezes daarentegen, die niet bepaald een freudiaans dissident is op het gebied van de techniek, moet misschien wel toegeven dat hij zich vanaf een bepaald moment in die preliminaire gesprekken heeft laten meeslepen door een freudiaans en uiteindelijk dus weinig therapeutisch verlangen om te weten, een soort theoretische nieuwsgierigheid.

Op welk punt vermocht O dan die freudiaanse nieuwsgierigheid te prikkelen? Zoals reeds gezegd werd O verteerd door zijn ambities. Het symptoom waarvoor hij in analyse kwam, leek daarvan het gevolg: O kon uiteindelijk zelfs niet meer slapen van al wat hij in zijn jonge leven nog van plan was. Analytisch interessant werd zijn vraag pas echt toen O, in een soort beschaamde parenthesis, een aantal specifieke seksuele eigenaardigheden of perverse trekken in het uretrale register begon op te biechten. Daarbij werd hem zelf snel duidelijk dat hij eigenlijk meer in analyse wou komen voor dat seksuele symptoom dat maakte dat hij op zijn negentiende nog altijd maagd was, dan voor die vurige ambitie die hem de laatste maanden wakker hield. Elke analyticus herinnert zich natuurlijk meteen Freuds bekende uitspraak uit 1908 over "den unmässigen 'brennenden' Ehrgeiz der einstigen Enuretiker" - het uretrale karakter van de mateloze 'brandende' ambitie waardoor voormalige bedplassers verteerd worden[2]. Het was pas vanuit dat seksuele moment dat O's vraag naar analyse ontvankelijk was. Wie immers als hoogste ambitie in zijn leven heeft om te slapen, die stelt men best geen analyse voor: dat zou immers niets anders zijn dan de psychoanalyse ten dienste van de doodsdrift stellen, in de lijn van Shakespeare's "to die, to sleep, to dream perchance". Een analyticus neemt enkel iemand in analyse ten dienste van Eros, iemand die dus lijdt aan de onmogelijkheid van een seksuele verhouding tussen man en vrouw en daaraan toch iets verlangt te doen.

Ontwikkelingsgeschiedenis

We vertrekken dus van een dubbele vraag naar analyse vanuit enerzijds O's sociale ambitie, paradoxaal culminerend in de ambitie om eeuwig te slapen, en anderzijds zijn uretrale 'perversie', als symptomatische

[2]S. Freud, Charakter und Analerotik, (1908), G.W. VII, p. 209.

oplossing voor de onmogelijke seksuele verhouding. Hoe valt die dubbele vraag naar analyse nu te situeren in de ontwikkelingsgeschiedenis van O?

twee jaar: scheiding van de ouders

Het probleem ving al aan op het moment dat O ter wereld kwam. Op dat moment telde zijn moeder nauwelijks negentien lentes, en was ze juist lang genoeg gehuwd met zijn vader om van O een onverdacht binnen dat huwelijk verwekt kind te maken. Maar toen O goed twee jaar oud was, scheidden zijn ouders reeds. De moeder verweet de vader dat hij een onverbeterlijke vrouwenloper was gebleven, wat ze dus ook voor haar huwelijk reeds wist. En vanaf dat moment zou haar grootste ambitie er dan ook in bestaan om die vader in alle andere dan die seksuele ambities te dwarsbomen. Volgens O zou ze daarin uiteindelijk ook geslaagd zijn, en nog altijd slagen, via allerlei duistere politieke connecties; zijn vader heeft het achteraf inderdaad op geen enkel vlak gemaakt. Na die scheiding bleef O als enige kind bij zijn moeder die verder elk contact met zijn vader onmogelijk maakte.

Na die scheiding verscheen O's eerste symptoom. Zelf herinnert hij zich dit niet, hij kent het enkel uit de verhalen van zijn moeder. Ondanks het feit dat hij op tweejarige leeftijd reeds zindelijk was, begon O 's nachts terug in bed te plassen.

Teneinde de verdere ontwikkelingsgeschiedenis van O's symptomen begrijpelijk te maken, moeten eerst enkele freudiaanse inzichten rond die zogenaamde "enuresis nocturna" op een rijtje gezet worden.

Reeds zeer vroeg, in zijn zogenaamde pre-analytische periode met de verleidingstheorie, vermoedde Freud al dat die enuresis het resultaat was van wat hij een voortijdige genitale stimulatie noemde.[3]

In de psychoanalyse kwam de infantiele onanie dan in de plaats van het reële van die verleiding. Van een jongetje dat in bed plast, mag men volgens Freud zonder meer aannemen dat het om een of andere reden met zijn piemel heeft gespeeld. Dat bedplassen is dan ook de uretrale voorloper in de kindertijd van de genitale pollutie of onvrijwillige nachtelijke zaadlozing bij de volwassen man.[4] De reden voor die infantiele onanie met het daaruit voortvloeiende symptoom van de enuresis trachtte Freud te vatten in de mythe van de oerscène van de ouderlijke coïtus waarvan het kind ooit getuige zou zijn geweest. Die oerscène is dus het mythische alternatief in de psychoanalyse voor de pre-analytische verleidingstheorie.

Zo plast bijvoorbeeld de Wolfsman in zijn broek, achter de rug van zijn voorovergebogen en druk met water in de weer zijnde kindermeid - omdat hij op dat moment de moeder uit zijn oerscène teruziet, in een "coïtus a tergo". Met de beperkte uretrale middelen die hem op dat moment nog maar ter beschikking staan, probeert hij zich tegenover zijn kindermeid even fallisch-actief te gedragen als de vader uit die voorafgaande oerscène. Dat plassen getuigt dus van een identificatie met de fallische activiteit van wat we de symbolische vader kunnen noemen - een fallische activiteit die in de kindertijd echter moeilijk anders kan geënsceneerd worden dan op een passieve uretrale wijze, dus via het laten lopen van de urine.[5]

Op dat punt blijft Lacan freudiaans.[6] In zijn zesde seminarie stelt hij inderdaad dat de infantiele enuresis getuigt van de gegrepenheid van het subject in een fascinatie door de mogelijke seksuele verhouding van de ouders, wat Freud dus de oerscène noemt. Dit zou het subject dan dwingen tot "une mise en jeu sur le plan du réel de l'organe comme tel" - waarbij dat schamele reële dan de beperktheid is van de fallus tot een passief

---

[3]S. Freud, *Briefe an Wilhelm Fliess* (Hrg. J.M. Masson), Fischer, Frankfurt am Main, 1986, p. 360 (brief van 27 september 1898).

[4]Bijvoorbeeld S. Freud, Drei Abhandlungen zur Sexualtheorie, (1905), G.W. V, p. 90.

[5]S. Freud,, Aus der Geschichte einer infantilen Neurose, (1914), G.W. XII, pp. 124-126.

[6]J. Lacan, *Le Séminaire, Livre VI, Le désir et son interprétation* , (1958-1959), onuitgegeven, les van 4 februari 1959.

stromend waterkraantje, of desnoods een reusachtige brandweerslang, het verschil is imaginair: uit allebei komt slechts water.

Tenslotte nog een laatste opmerking met betrekking tot Freuds indicaties rond de enuresis. Op het moment dat zich het probleem stelt of de castratiedreiging al dan niet reëel uitgesproken is geweest, slaagt Freud erin om dit probleem deels te omzeilen door de hypothese dat de goedbedoelde opvoedkundige onderdrukking van het bedplassen, in gevallen waar dat plots weer terugkeert, door het kind wordt ervaren als een castratiedreiging. Alsof de kleine bedplasser zelf maar al te goed beseft dat zijn symptoom eigenlijk het schamele uretrale resultaat is van de overdreven genitale bedrijvigheid waarmee hij zichzelf in slaap probeert te sussen.[7]

Gewapend met deze scherven van Freuds visie op de enuresis wenden we ons thans terug tot O, die dus na de scheiding van zijn ouders terug in zijn bed begon te plassen. Dat zijn moeder hem reeds op tweejarige leeftijd zindelijk had gekregen, getuigt op zich al van haar bijzondere ambitie op dit vlak. Op het moment dat O terug in bed begon te plassen, werd haar eerste primair te noemen zindelijkheidsambitie nog eens extra versterkt door een soort secundaire ambitie. Net als de kleine recidivist zelf had ook de zware hysterica die zijn moeder was, blijkbaar iets geraden van de zin van zijn terugval in het bedplassen. Vanuit de voorgaande theoretische uitweiding, en naar analogie met het geval van de Wolvenman, kan die zin vrij lapidair geformuleerd worden als de zelfbevredigende identificatie met de afwezige, symbolische vader. De moeder bond dan ook op niets ontziende en quasi-religieuze wijze de strijd aan met die enuresis, in een poging om die duivelse vader te exorciseren uit het heilig boontje van haar zoontje. In haar goede bedoelingen deinsde ze daarbij voor geen enkele vernedering terug. O herinnerde zich onder andere dat hij uren lang naakt naast zijn bed moest staan, met zijn natte onderbroek op zijn hoofd. Zo kreeg zijn moeder O in een mum van tijd weer zo goed als zindelijk - afgezien van een aantal typische 'ongelukjes', bijvoorbeeld in de nacht voor de komst of terugkeer van de vaderfiguur die Sinterklaas is; alsook in de nacht voor een aantal andere gelegenheden, waarbij inderdaad het verlangen naar een plaatsvervanger van die vader O te machtig werd, schoolreizen bijvoorbeeld. Op achtjarige leeftijd droogden echter ook deze laatste lapsus-sporen van het symptoom van de enuresis helemaal op.[8] We zullen verderop zien waarom, en ook waardoor dat symptoom werd afgelost.

Na dat snelle succes met O's tweede plastraining was echter het heilig vuur der pedagogische ambities van de moeder nog lang niet uigeraasd. Dit sloeg meteen over naar het belendende gebied van orde en netheid, en later ook naar dat van de schoolresultaten, toen bleek dat O hoogbegaafd was. Op die twee gebieden legde ze, met één van O's favoriete uitdrukkingen, "de lat altijd net iets te hoog". O slaagde er dan ook nooit in om haar tevreden te stellen, haar ambities te realiseren.

Daarbij en als het ware ook weer terloops deed O het verhaal van wat wel moet bestempeld worden als een zware vorm van kindermishandeling, niet alleen moreel maar ook fysiek, met de moeder in de rol van een soort sadistische "domina". Ze deed O bijvoorbeeld het WC proper likken, als hij dat niet perfect had opgeblonken. Of ze ging met haar hakken op zijn buik staan, en nog meer van dat soort typische praktijken - telkens met een uitdrukking van duivels plezier op haar gezicht, aldus O.

Dat lijkt in eerste instantie in de richting van het masochisme te gaan. De wijze waarop O zijn verhaal deed was echter gespeend van elk masochistisch genot. Volgens O had het immers weinig zin om in zijn analyse het verhaal van die mishandelingen te doen, op dat vlak was hem alles duidelijk: er viel niets meer aan te doen,

---

[7] S. Freud, Der Untergang des Ödipuskomplexes, (1924), G.W. XIII, p. 397.

[8] Op het moment dat hij al in analyse was, gebeurde het ook nog wel eens dat O s'nachts een 'ongelukje had - als hij te veel alcohol op had.

en ook niets meer mee te doen. O genoot daarvan dus niet. O gaf zijn analyticus dan ook nooit het gevoel de verplicht genietende getuige te zijn van een pervert die zwelgt in een masochistische fictie, in de lijn van Freuds *Ein Kind wird geschlagen*. Anderzijds is het toch ook wel verwonderlijk dat O zijn moeder uiteindelijk niets kwalijk zei te nemen. Zo verklaarde hij herhaaldelijk maar al te goed te beseffen "dat het allemaal niet persoonlijk was bedoeld". O leek dus te begrijpen dat zijn moeder niet direkt van hem genoot, als een reëel object; en misschien begreep hij ook dat ze uiteindelijk slechts verlangde om in hem haar man te treffen, om de doorn van de betekenaar van de Naam-des-Vaders uit het vlees van haar zoon te rukken.

Deze bij de plastraining gestarte nachtmerrie van zijn opvoeding vormde echter slechts één der gezichten van de imaginaire moeder, één der zijden van de Januskop waarmee ze antwoordde op O's appel op de symbolische Naam-des-Vaders in de heropflakkering van zijn enuresis. In schril fantasmatisch kontrast met die "bad mother" stond de herinnering, uit diezelfde periode tussen zijn twee en acht jaar, aan een "good mother". Die goede moeder was dan zijn Moeder-in-Bad. De slechte moeder had zijn seksualiteit niet getekend, had hem niet masochistisch gemaakt. Zoals we zullen zien had die goede moeder ongelukkig genoeg zijn seksualiteit wél zeer scherp getekend.

Wat herinnert O zich dan als de goede kant van zijn moeder? Als zijn moeder in bad zat, dan liet zij voor één keer al haar pedagogische ambities varen. Dan was ze volmaakt ontspannen. In het water kon ze niet alleen zichzelf laten gaan, maar ook hem met rust laten. In een ietwat gewaagde beeldspraak zouden we kunnen zeggen dat de slechte moeder zijn 'vaderlijk' water niet kon uitstaan, terwijl de goede moeder een soort Ander genot leek te putten uit het zich laten gaan in haar eigen 'vrouwelijk' water. En dit laatste, zo herinnerde O zich bijna met de tranen in de ogen, kon uren duren. Ondertussen zat O op een krukje naast dat bad, verzonken in een gelukzalige contemplatie van het naakte lichaam van zijn moeder in het water...

... zoals de dolende avonturiers uit mythische tijden, wanneer ze plotsklaps op een open plek in hun schier eindeloze wouden, aan de rand van een bron, een ondine te aanschouwen kregen - een watergeest die ze dan wel op straffe van de verdrinkingsdood verplicht waren eeuwig trouw te blijven. Men zou hierin een uretrale variant kunnen zien op het dodelijke genot van de zelfbespiegeling van Narcissus in de bron, waarin hij uiteindelijk verdronk bij zijn poging om met zichzelf samen te vallen.

O's ontmoeting met de keerzijde van zijn imaginaire moeder, als ondine, heeft echter ook een heel bijzonder particulier en symbolisch kantje. Deze ontmoeting werd immers op een bepaald moment in zijn onbewuste afgestempeld met wat vanaf dat moment de meesterbetekenaars van zijn bestaan zouden worden. De betovering van dat watertafereel werd immers niet verbroken, maar juist gefixeerd doordat zijn moeder van de gelegenheid gebruik maakte om O zijn eerste woordjes Frans bij te brengen. Merkwaardig daarbij is wel dat ze hem Frans leek te leren als het ware om een aantal delicate en cruciale elementen van dat tafereel te benoemen. Niet dat ze haar eigen geslachtsorgaan benoemde, waarnaar ongetwijfeld de aandacht van haar zoon uitging. Wel herinnerde O zich nog zeer goed het woordje "robinet" voor kraantje - zijn kraantje. Ook herinnerde hij zich "eau" voor water - "eau" dat homofoon is met de eerste lettergreep uit zijn voornaam, reden ook waarom deze hier behouden werd.

Dat zijn moeder juist Frans begon te spreken op het unieke moment dat ze zich kon laten gaan, was voor O trouwens ook altijd een perfect mysterie gebleven. In het dagelijks leven was zij daarvan immers zeer afkerig. Aan de fantasmatische rand van het bad van zijn moeder verwijlend leek O dan ook plots iets gehoord te hebben dat die moeder zelfs in haar beste Vlaams niet kon benoemd krijgen, en dat misschien niet zozeer haar geslachtsorgaan was als wel een op haar zoon gericht verlangen - in tegenstelling tot haar op de betekenaar van de Naam-des-Vaders gefixeerde haat. In elk geval bleef zijn Moeder-in-Bad-die-Frans-spreekt lange tijd het enige lichtpunt in de duisternis van O's kindertijd.

acht jaar: verandering van de naam van de vader

Wanneer O acht of negen jaar oud was, greep een belangrijke ommekeer plaats in zijn leven. Zijn moeder hertrouwde en besloot in één moeite door ook maar meteen de achternaam van haar zoon te veranderen. O verloor dus de naam van zijn natuurlijke vader en kreeg die van zijn stiefvader.

Die naamsverandering komt in feite neer op een door de moeder gemanipuleerde symbolische bekrachtiging van haar eerdere imaginaire taboe op de Naam-des-Vaders. Deze bleef dan ook niet zonder effect op de seksualiteit van O. Vanaf dat moment staakte hij volledig de activiteit van het bedplassen, dus geen kleine 'ongelukjes' meer. Anderzijds ontwikkelde hij echter een bepaald passief plasfantasme. Het is alsof de verborgen seksualiteit van de infantiele masturbatie achter de nachtelijke praktijk van de enuresis zich nu kan veroorloven om bewust te worden in zijn dagdromen rond dat plassen. In dit verband herinnerde O zich reeds rond zijn eerste kinderliefde, op de leeftijd van acht jaar, gefantaseerd te hebben "hoe we samen gevangen worden genomen, samengebonden worden tot één worst, beplast worden door ... ik denk, soldaten". Van dit fantasmatische scenario bleef O zich ononderbroken en onveranderd bewust tot in zijn puberteit, waarin het uiteindelijk tot dé voorwaarde werd voor zijn zeer frekwente zelfbevrediging.

Als mogelijke inspiratiebron voor dit plasfantasme gaf O zelf de ontdekking aan, in het nachtkastje van zijn stiefvader, van een pornografisch magazine - waarin inderdaad een soortgelijk verhaaltje zijn bijzondere aandacht had weerhouden. In zijn analyse werd echter waarschijnlijk dat die ontdekking meer dan waarschijnlijk dateert van na de ontwikkeling van zijn eigen plasfantasme. Bij de ontdekking van wat hij op dat moment moet geïnterpreteerd hebben als het plasfantasme van de stiefvader, moet O zich geïdentificeerd hebben met die stiefvader, en dus voor het eerst zichzelf erkend hebben als zijn 'symbolische zoon'. Daar moet O gezien hebben dat hij iets mee had van die stiefvader, dat hij, zoals men dat dan zegt, zijn belangstelling voor het plassen niet van een hond deelde. Het plasfantasme kreeg dus ergens nieuwe voeding door O's veronderstelling over de modaliteit van de seksuele verhouding van zijn stiefvader met zijn moeder: die moest op hetzelfde zaligmakende water drijven als de verhouding die O ooit had met de Moeder-in-Bad.

We wezen erop dat O dat plasfantasme onveranderd uit zijn infantiele seksualiteit had overgenomen. Merkwaardig genoeg maakte dit fantasme ook weer onveranderd de enige latente inhoud uit van de enige droom die O tijdens zijn analyse had. O had voordien vermeld dat hij achtervolgd werd door een bepaalde droom. Hij droomde namelijk altijd dat hij uit het huis van zijn stiefvader en moeder probeerde te ontsnappen, ergens door een raampje (WC-raampje?) dat veel te klein is. Daarbij werd hij telkens opnieuw gevat en teruggetrokken. De volgende sessie kwam O veel te laat toe, ongeveer tegen het einde. Zoals zo vaak was hij weer niet uit bed geraakt, dit keer echter omdat hij de nacht voordien veel te veel gedronken had. Onder invloed van de alcohol die hem anders soms in bed doet plassen, had O eens iets Anders gedroomd - zoals zijn analyticus hem had voorspeld in een eerste, provocatief antwoord op het verhaal van zjn typische droom. Tegengesteld aan de helderheid van die typische droom was deze nieuw droom zeer verward. Het enige dat O zich daarvan nog duidelijk herinnerde, was dat "ik met iemand, een meisje misschien, opgesloten zit in een mecano-achtige auto, of toch een soort open constructie. Die staat in een carwash, en ik zie langs alle kanten de dreigende borstels op mij afkomen en voel het daarbij overal warm worden". Waarop O wakker schoot ... en dringend moest plassen.

Daarbij associëren kon O niet. Gewezen op de gelijkenis van die droomtekst met zijn basisfantasme, over het samengebonden zijn met een meisje en beplast worden door soldaten, vond O dat "belachelijk". Van die droom had O dus enkel zijn infantiele in de puberteit onveranderd bewaarde masturbatiefantasme onthouden.

De imaginariteit van dat fantasme leek dus niet in beweging gebracht of gedialectiseerd te kunnen worden op de symbolische, andere "Schauplatz" van de droom. Het leek gefixeerd, niet open te breken. Hieruit zou men kunnen besluiten dat dit imaginair fantasme een reëel genot bevatte, dat door O niet symbolisch interpreteerbaar was binnen zijn onbewuste. En we zouden zelfs nog verder kunnen gaan, en van daaruit de diagnose van perversie stellen. In de perversie lijkt inderdaad vaak geen verschil te bestaan tussen fantasme en droom, of toch wat de pervert in de overdracht, tegen zijn Ander, over zijn dromen kwijt wil. Maar misschien gaan we daarbij inderdaad te ver.

Enige tijd voordat O in analyse was gekomen, was immers wel degelijk iets als een barst merkbaar geworden in dat fantasme van éénwording met een meisje en beplast worden door mannen. Met een verwijzing naar Lacans conceptie van het einde van de analyse als een methodische "traversée" of doorsteek van het fantasme zouden we die barst in O's fantasme ook kunnen bestempelen als een soort wilde "traversée" van dat fantasma. Tijdens zijn zelfbevrediging werd immers de afwikkeling van dit scenario van langsom vaker geblokkeerd door het plotse opduiken, als een foto, van het roerloze beeld van zijn Moeder-in-Bad. En op dat moment bevroor ook O telkens weer in hetzelfde genot als toen. Het pijnlijk concrete gevolg daarvan was dan dat O er vanaf dat moment niet meer in slaagde om zichzelf te bevredigen, dus een handjevol lust veilig te stellen. In zijn bewuste herinnering had zijn aanwezigheid aan de rand van het bad van de moeder lange tijd gestaan voor het absolute of Andere genot. Van het moment echter dat dit genot interfereerde met zijn seksuele lust, zorgde het voor paniek en slapeloosheid. Als O zichzelf niet kon bevredigen, kon hij ook de slaap niet vatten. Op dat moment bleek de slapeloosheid, waarvoor O in analyse was gekomen, minstens even sterk bepaald door die onderbreking van zijn plasfantasme als door de vurige ambitie waardoor hij als voormalig bedplasser werd verteerd.

Als antwoord op die inbreuk op zijn fantasme van beplast te worden ontwikkelde O echter vrij snel een vreemdsoortige, pervers lijkende praktijk. Door die praktijk slaagde hij er blijkbaar wel in om dat imaginaire dwangbeeld van zijn Moeder-in-Bad te verdrijven. Welke was nu die perverse praktijk? In zijn nachtkastje had O twee lakens liggen; als hij daarop plaste, kon hij de slaap wél vatten. Daarover zei O zeer beschaamd te zijn.

Het fantasme beplast te worden, de verstoring daarvan door het imaginaire beeld van de Moeder-in-Bad, en tenslotte de vlucht in de realiteit van een perverse "acting-out": deze uretrale reeks was echter niet het enige perverterende effekt van de substitutie van de naam van de vader op een bedplassend jongetje van acht. Parallel daaraan, doch veel minder frekwent, kon O vanaf dat moment soms ook niet weerstaan aan wat hij met de grootste afschuw zelf veroordeelde als "pedofiele" handelingen. Die kwamen er dan op neer dat O een drietal keer gefrunnikt zou hebben aan de geslachtsorganen van meisjes van twee of drie jaar. De laatste keer dat hij zichzelf op dat punt niet in de hand bleek te hebben was hij zelf zestien jaar.

Twee tot drie jaar: dit is inderdaad de leeftijd die O zelf had, toen zijn moeder zijn vader ontoegankelijk voor hem maakte. Blijkens het daaruit resulterende symptoom van de "enuresis nocturna" had hem dit toen tot de zelfbevrediging gebracht vanuit een verlangen naar en uiteindelijk ook een identificatie met de fallisch actieve vader. Zijn zogenaamd pedofiele handeling lijkt dan ook niet te wijzen op een perverse structuur. Ze lijkt eerder te beantwoorden aan een onbewuste formatie binnen een neurotische structuur, beantwoordt als dusdanig aan een onbewuste wensvervulling, via een aantal omkeringen: O speelde de teruggekeerde goede vader en in zijn identificatie met het onschuldige meisje ontkende hij zijn eigen seksuele activiteit.

Zelf maakte O op intelligente wijze een structureel onderscheid tussen enerzijds zijn plasfantasme en de daarmee geassocieerde praktijken en anderzijds die niet door enig fantasme gevoed lijkende pedofiele

praktijken. Die eerste, hoe vies en beschamend ook voor hemzelf, situeerde hij nog altijd binnen de wet van Nietzsche's "Menschliches, Allzumenschliches". Dit betekent dat O het uretrale genot van het laten vloeien niet verheft tot een Andere, zogenaamd goddelijke wet in het register van de wil - wat een plaspervert zou doen. Anderzijds valt voor O het pedofiele genot volledig buiten de menselijke wet, zoals de Aristoteliaanse "teriotes" of monsterlijkheden. Het idee dat hij wel eens pedofiel zou kunnen zijn, boezemde O een heilige schrik in, aan gene zijde van alle walging of schaamte. Zelf kinderen hebben en daarvoor een goede vader zijn: dat was immers O's grootste ideaal.

zestien jaar: weg van thuis

We toonden dus hoe de verandering van de naam van zijn vader op achtjarige leeftijd O's seksualiteit een belangrijke wending gaf - nadat deze reeds zeer vroeg, op twee- tot driejarige leeftijd bij de verdwijning van zijn vader was ontloken. Wat met die nieuwe vader echter niet veranderde, waren de mishandelingen wanneer O tekort schoot tegenover de pedagogische ambities van zijn moeder. In zijn verhalen daarover maakte O van die stiefvader slechts een ontdubbeling van zijn sadistische moeder, beider grijns leek daarin wel te versmelten.

Ook tegenover die stiefvader ontbrak elke rancune. Volgens O zouden zijn slagen enkel de consequente en gestrenge opvoedkundige toepassing geweest zijn van zijn extremistische politieke overtuiging - ideologie op basis waarvan die stiefvader en moeder elkaar trouwens gevonden hadden. O voelde zich dus evenmin in zijn persoon getroffen door het politiek sadisme van zijn stiefvader als door het pedagogisch sadisme van zijn moeder tegen de rest-des-Vaders in hem. O kwam er uiteindelijk zelfs toe om met zijn moeder én stiefvader iets als medelijden te hebben, medelijden dat later ook de grondtoon uitmaakte van zijn eigen politieke engagement. Zijn politieke ambitie was overigens een van zijn weinige ambities die zich in een reëel en ook vrij succesvol engagement vertaalden.

Het gevolg van die aanhoudende mishandelingen was echter wel dat O op zestienjarige leeftijd van huis wegliep. Voor het eerst toog O in het reële op zoek naar zijn echte vader. En hij vond hem ook. Maar, door de bijna vrouwelijke wijze waarop O die vader constant voor zich alleen opeiste, haalde hij zich in een mum van tijd de jaloezie van diens derde vrouw op de hals, zodat zijn vader O uiteindelijk uit het huis diende te zetten. En ook die vader kon O dat, achteraf beschouwd, niet euvel duiden.

Vermits O omwille van de ondertussen objectief vastgestelde feitelijkheid der mishandelingen niet meer terug kon naar zijn moeder en stiefvader, en dat trouwens ook niet wilde, begon vanaf dat moment een zwerftocht van de ene instelling naar de andere. Uiteindelijk werd O onder de vleugels genomen door een goedbedoelende hulpverlener, die hem uiteindelijk zelfs opnam in de schoot van zijn eigen gezin. En daar nam dan O's subjectieve miserie een aanvang.

Zichzelf bekijkend met de ogen van die mentor, als een soort aangenomen zoon, begon O daar voor het eerst in zichzelf te geloven. Of met Lacans conceptualisatie: de symbolische identificatie met het ik-ideaal of het punt in de Ander (die mentor dus) van waaruit O's ik goedkeurend bekeken werd, onderstutte vanaf dat moment inderdaad zijn imaginaire identificatie én rivaliteit met zijn spiegelbeeld.[9] Voor O is dit spiegelbeeld zijn moeder, maar dan wel met haar dubbelheid of Januskop. In een eerste tijd zou O dan ook, onder de aangenaam verraste ogen van die mentor, bliksemsnel een fantastische ambitie ontwikkelen: hij werd zoals die

[9]LACAN, J., *Le Séminaire, Livre XI, Les quatre concepts fondamentaux de la psychanalyse*, (1964), Seuil, Paris, 1973, p. 241.

ene kant van zijn moeder, hij werd even ambitieus als haar. En gesteund op zijn inderdaad niet geringe intellectuele capaciteiten leidde dit om te beginnen ook tot een aantal opmerkelijke studiesuccessen. Het andere gezicht van de imaginaire moeder liet echter niet lang op zich wachten. Plotseling kon O niet meer slapen: en niet alleen door alwat hij nog méér wou bereiken - maar ook, en vooral, door de blokkering van zijn seksualiteit bij het opdoemen van het beeld van de Moeder-in-Bad. Het was op dit dubbele punt dat O, na een dubbele zelfmoordpoging, in analyse kwam, negentien jaar oud - zoals zijn moeder toen ze huwde.

negentien jaar: in psychoanalyse

In de analyse zelf was zijn ambitie in dubbel opzicht het centrale probleem. Vooreerst kloeg O op bewust niveau over zijn ambitie, of toch over de gevolgen daarvan. Maar onbewust trachtte hij juist via de psychoanalyse zijn ambities toch nog te realiseren: een analyse in dienst van de ambitie. Reich zou zeer radicaal gezegd hebben dat de specifieke manier waarop iemand zijn analyse wil doen bij uitstek een vorm van weerstand is tegen die analyse. De psychoanalyse leek O immers te kunnen beantwoorden aan twee paradoxale karakteristieken van die ambitie, paradoxen die bij nadere beschouwing slechts de uretrale herkomst van die ambitie uit het nachtelijke bedplassen verraadden. Het betrof vooreerst een ambitie die O in het grootste geniep moest realiseren, bij wijze van spreken 's nachts, in het donker en in zijn bed. Dit is het aspect "nocturna". En daaraan moest dan geheimhouding van zijn analyticus beantwoorden. Vervolgens bleek O uiteindelijk geen andere ambitie te koesteren dan zich volledig te laten gaan, zich bij wijze van spreken helemaal leeg te laten lopen, tot de laatste druppel. Dit is het aspekt "enuresis". En daaraan moest dan het begrip van zijn analyticus voor zijn vrije associatie beantwoorden. We gaan nog even dieper in op elk van die twee karakteristieken van O's 'psychoanalytische ambitie'.

De noodzaak van geheimhouding motiveerde O zonder veel omwegen in relatie tot zijn moeder. We vermeldden reeds dat O ervan overtuigd was dat zij er door haar duister vertakte connecties in extremistische politieke kringen zou in geslaagd zijn om de ambities van zijn eigen vader te boycotten. O was er dan ook als de dood voor dat zijn moeder lucht zou krijgen van zijn kiemende ambities, laat staan van de mislukkingen daarvan; haar boze panoptische oog zou hem net als zijn vader kunnen verlammen. Zoals hogerop reeds vermeld wordt O, sedert zijn succesvolle ontsnapping uit het huis van zijn moeder, op zestien jaar, achtervolgd door de nachtmerrie dat hij gevat wordt bij een ontsnappingspoging. Op een bepaald moment ontwikkelde O zelfs de lichtelijk paranoïde idee dat zijn moeder hem wel eens zou kunnen laten vermoorden door de paramilitaire trawanten van zijn stiefvader. O wist hoe hij, in geval van nood, aan een revolver kon komen. Dat was het soort zaken waarvan hij dus wou dat zijn analyticus dat voor zich zou houden. Wat dat paranoïde idee tegenover zijn moeder betreft lijkt het vrij waarschijnlijk dat dit gemotiveerd werd door haar boycot van zijn plasfantasme, en dus van zijn zelfbevrediging die hij voor haar niet geheim kon houden.

Wat O verlangde, en via de psychoanalyse ook zocht te bereiken, bleek uiteindelijk niets anders dan op een mooie dag plots, vanuit de duistere wouden der vergetelheid, voor het aanschijn van die moeder te kunnen treden. En daar zou O dan staan blinken, zoals hij zelf zegt, "als iemand die iets van zijn leven heeft gemaakt", als iemand die Het heeft gemaakt, Zichzelf heeft gemaakt, als een echte "selfmade-man". O droomde ook hardop dat hij op dat mythische moment waarop hij de moeder zou verrassen onkwetsbaar zou zijn geworden voor haar boze oog. Hij zou onkwetsbaar zijn, vermits op dat moment al zijn ambities perfect in harmonie zouden zijn met wat O daarvan duidelijk onderscheidde als idealen en dagdromen. Een dagdroom was bijvoorbeeld "tennis kunnen spelen", wat een imaginair mannelijk imago is dat vrouwen zou moeten aanspreken. Een ideaal was dat van "de liefhebbende echtgenoot en goede huisvader van vele kinderen", wat

dus de door de moeder gewraakte symbolische vader is. En de Grote Ambitie, waarvan O tot vlak voor zijn instorting reeds zeer concreet werk aan het maken was, bleek - zo resumeerde hijzelf - niets minder dan "de verzoening van maatschappelijk-economisch succes met een door medelijden geïnspireerd politiek engagement". In deze ambitie trachtte O zich onder andere te distantiëren van de tot extremistische sympathieën leidende armoedige toestand van zijn moeder en stiefvader.

In zijn analyse daagde bij O echter geleidelijk het bange vermoeden dat hij op dat mythische moment van de "outing" van zijn zelfgesmede éénheid wel eens in een impasse zou terecht kunnen komen. De moeder waarvoor hij dan zou treden, zou immers slechts de dodelijke ondine in de badkuip van zijn kinderjaren kunnen zijn. Want, inderdaad, na zijn verschijning voor zijn moeder op zijn toppunt zou hem niet veel anders resten dan zelfmoord te plegen. Als hij alles zou bereikt hebben, zou hij zo goed als dood zijn voor de moeder; op dat moment zou O voor haar niets meer te betekenen hebben. Zoals O zelf zei: "Ik kan mij nu nog niet veroorloven van zelfmoord te plegen, zolang ik nog als een schooier rondloop. Ze zou zeggen, zie je wel..."

Die zelfmoordideeën brengen meteen tot het tweede kenmerk van zijn ambitie: O had uiteindelijk geen andere ambitie dan "zich volledig te laten gaan", alle spanning uit zich te laten wegvloeien. Die ambitie vonden we reeds geconcretiseerd in zijn grote verlangen om te slapen, dat hier nu inderdaad blijkt te culmineren in het verlangen naar de dood, als eindpunt van al O's ambities.

Men zou dit verlangen naar de doodsslaap nu kunnen beschouwen als een uiting van de doodsdrift. Geen enkel neurotisch fenomeen is echter een onversneden uiting van die doodsdrift, er is altijd een erotische component bijgemengd: in dit geval een bijzonder sterke uretraal-erotische component. Ferenczi bijvoorbeeld beschouwt die uretrale drift inderdaad als volledig beheerst door de wet van het zich laten gaan.[10] Abraham, met een subtiele dubbelzinnige verwijzing naar Freuds pre-analytische zonde, heeft het over de uretrale wet van het "fliessen lassen" of laten vloeien.[11] Waar de anale lust eerder berust op het actief opvoeren en behouden van de spanning, daar bestaat de grootste uretrale lust integendeel in het passief afvoeren van die spanning, het lozen of zich leeg laten lopen - tot er geen druppel meer uitkomt. In zoverre ze een directe voortzetting zijn van de oorspronkelijke uretrale drift, kunnen zogenaamd uretrale 'karakters' dan ook geen 'stress' verdragen. Ferenczi noemt ze "licht ontvlambaar of impulsief", ze ontploffen meteen of barsten prompt in tranen uit.[12]

In de lijn van zijn uretraal verlangen beschouwde O het dan ook als een teken van beterschap dat hij op een bepaald moment van zijn analyse, tijdens het optreden van zijn favoriete rockgroep, voor het eerst sedert jaren weer zijn tranen de vrije loop had kunnen laten, dat hij zelfs niet had kunnen stoppen met wenen. O had, zoals dat dan heet, eens goed kunnen uithuilen.[13]

Dat het zich laten gaan de basis of bekroning vormde van al zijn ambities, daarvan getuigde trouwens ook O's voornaamste moeilijkheid bij de concretisering van zijn politieke engagement: spreken in publiek. Ook daarbij had hij het moeilijk om zich te laten gaan - goeie politieke sprekers, zo verbeeldde O zich toch, kunnen

---

[10]S. Ferenczi, S., Mischgebilde von erotischen und Charakterzügen (1916), *Schriften zur Psychoanalyse*, Bd. I, Fischer, 1982, p. 129 - Zur Psychoanalyse von Sexualgewohnheiten (1925), *Schriften zur Psychoanalyse*, Bd. II, Fischer, 1982, pp. 148-157.

[11]K. Abraham, Über ejaculatio praecox (1917), *Gesammelte Schriften*, Bd. I, Fischer, 1982, pp. 46-63; Zur narzistischen Bewertung der Exekretionsvorgänge in Traum und Neurose (1919), *Gesammelte Schriften*, Bd. I, Fischer, 1982, pp. 236-239; Beiträge der Oralerotik zur 'Charakterbildung' (1925), *Gesammelte Schriften*, Bd. II, Fischer, 1982, p. 133.

[12] Voor de uitwerking van dit probleem, via de bijdragen van Freud, Abraham, Ferenczi, Rank en Greenacre op dit punt, verwijzen we hier naar een tweede theoretisch artikel over de uretrale ambitie.

[13]Voor het urethrale karakter van dat wenen, zie P. Greenacre, Urination and weeping (1945) en Pathological weeping (1945), *Trauma, growth and personality,* IUP, New York, 1952, pp.106-119 en pp. 120-131.

zichzelf laten gaan, en slepen juist daardoor hun publiek mee. Daartoe wou O dus ook komen, desnoods via een assertiviteitstherapie. Maar, zoals in zijn afscheidsbrief reeds duidelijk werd, sloeg O's verlangen uiteindelijk in de andere richting door, en koos hij voor een relaxatietherapie.

In die afscheidsbrief werd ook duidelijk dat O naar die relaxatietherapie was gevlucht omdat zijn analyticus hem geboycot had in zijn fundamentele ambitie om zijn analyse, en dan meer bepaald de vrije associatie, te beleven binnen dat uretrale register van "het zich laten gaan". Maar anderzijds diagnostiseerde O daarin ook zichzelf als "cyclothym", en niet ten onrechte, wanneer we ons tot het fenomenologische vlak beperken. Ook tijdens de periode van zijn analyse produceerde O immers geregeld aanvallen van niets of niemand ontziend positief denken, waarbij hij zichzelf probeerde op te peppen met de typische reactieformatie-formule: "Ik wil ervoor gaan". Wat dan inderdaad een soort manisch-depressieve oscillatie opleverde: enerzijds het depressief lijkende verlangen om "zichzelf" te laten gaan, zijn echte ambitie - anderzijds een al even manisch ogend verlangen om "ervoor" te gaan, in de meest uiteenlopende kunstmatige ambities. Voor wat O dan wel wou gaan, of wat dat zelf was dat hij wilde laten gaan, dat was hem niet duidelijk: met Lacan zouden we dat het object (a) kunnen noemen.

de laatste druppel

Er is geen betere afronding denkbaar van deze analyse van het uretrale karakter van O's ambitie dan het laatste verhaal dat hij in zijn analyse vertelde. Voor die laatste sessie was hij toch nog langs gekomen, helemaal tegen het einde daarvan - nadat zijn analyticus hem daartoe had aangespoord toen hij zich voor die sessie telefonisch probeerde te verontschuldigen. Ondanks zijn positieve overdracht en zijn grote motivatie voor de analyse miste O inderdaad heel veel sessies, meestal doordat hij zich verslapen had. Voor één keer had hij zich echter niet verslapen. Wat was dan wel gebeurd? Nadat zijn eerste brommer, die hij "grote broer" noemde, de week voordien reeds was gestolen geworden, wat hem toen ook al een sessie had gekost, was nu zijn "kleine broer" zonder benzine gevallen.[14] "Geen druppel meer", zei O. Voor zijn volgende sessies kwam O niet meer opdagen, ondanks een schriftelijke aanmaning. Een tijd later ontving zijn analyticus de afscheidsbrief: "Beste mijnheer Jonck-eere, ..."

postscriptum

Een goed half jaar na het abrupte einde van zijn poging tot analyse vernamen wij dat O een einde aan zijn leven had gemaakt. Op dat moment hadden wij bovengaande gevalsstudie reeds uitgeschreven, wij publiceren deze hier zonder enige verandering. Maar achteraf, vanuit dit trieste eindpunt bekeken, treft het ons zelf ook bijzonder pijnlijk dat deze gevalsstudie tussen de lijnen kan gelezen worden als de kroniek van een aangekondigde zelfmoord. O heeft ons in elk geval de ogen geopend voor het zeer reële zelfmoordgevaar bij subjecten die hysterisch verdeeld zijn in het uretrale register, tussen het verteerd worden door mateloze ambities en het verlangen om zich volledig te laten gaan.

---

[14] O had twee halfbroers, die hij zeer graag zag, en waarvoor hij later hoopte iets te kunnen doen, eens hij zijn ambities had gerealiseerd.

ABSTRACT

Het geval van O brengt in eerste instantie een klinische illustratie van Freuds bekende uitspraak over "den unmässigen 'brennenden' Ehrgeiz der einstigen Enuretiker". Anderzijds legt het daarvan ook, in de lijn van Ferenczi en Abraham, de inherente zelfmoorddimensie van "het zich laten gaan" bloot. Tenslotte kan het geval van O ook toelaten om binnen het minder bekende uretrale register de discussie aan te snijden over het onderscheid tussen de perverse trek in de neurotische structuur en de perverse structuur.

ABSTRACT ENGLISH

In the first place the case of O illustrates Freud's saying of "the unlimited ambition of the former bedwetter". On the other hand, in the vein of Ferenczi and Abraham, this case also reveals the suicidal dimension of "letting oneself go". And finally this case also may allow to elaborate the distinction between the perverse trait in the neurotic structure and the perverse structure in the context of the less known urethral register.

KEYWORDS

uretrale drift, ambitie, perverse trek in de neurose

URETHRALE AMBITIE
EEN VERHAAL VAN O

INLEIDING:
vanuit het einde van een analyse beoordelen
- afscheidsbrief: redens om te stoppen
- vraag naar analyse: redens om te beginnen - ambitie en plasperversie

I. HET VERHAAL VAN O - ONTWIKKELINGSCHIEDENIS

1. 3 j: ouders scheiden
   - bedplassen
     (Freud over enuresis)
   - moeder
     - voedt op
     - zit in bad
2. 8 j: nieuwe naam van de vader
   - plassex
     - plassexfantasie
       (cfr. droom)
     - moeder in bad komt tussen
     - plassexperversie
   - pedofilie
3. 16 j: weglopen van huis
   - natuurlijke vader
   - mentor
   - ambitie tot zelfmoord
4. 19 j: in psychoanalyse - urethrale bron van ambitie
   - geheime ambitie
   - ambitie om zich te laten gaan

II. STATUUT VAN DE AMBITIE - RELATIE TOT BEDPLASSEN

1. Freudianen:
   ambitie als mannelijke reaktieformatie tegen de vrouwelijke zwakte van het bedplassen
   - Adlers orgaanminderwaardigheid
   - Ferenczi
     - zich laten gaan
     - cfr. Ranks gemakkelijkheidsdromen
     - aktieve techniek van het verbod op het urethrale doet de reaktieve ambitie zakken
   - Abraham
     - ejaculatio praecox en laten vloeien
     - reaktieformatie van de haast vanuit kastratie-angst

- primaire, niet-reaktieve ambitie?
  - urethrale kwantiteit
  - orale schrokkerigheid

2. Freud:
bedplassen zelf als uiting van een primair mannelijke of homoseksuele ambitie
- klinische analyse
  - Wolfsman
  - Dora
- autoanalyse: dromen en narcistische grootheidswaan
  - graaf Thun - politieke ambitie
  - Herkules en de Augiasstal - therapeutische ambitie
- kultuuranalyse: Prometheus en de homoseksuele concurrentie
  - Das Unbehagen in der Kultur:
    1. imaginaire homoseksuele concurrentie
  - Prometheus:
    2. symbolische kastratiedreiging
    3. reële verschijning van De Vrouw
  - klinische gevolgtrekkingen:
    plassexers blijven steken in de imaginaire homoseksuele concurrentie uit schrik voor het reële van De Vrouw
  - technische gevolgtrekkingen:
    Ferenczi's verbod op De Vrouw versus analyse van de homoseksualiteit

BESLUIT

uretrale homoseksualiteit en perverse trek in de neurose